

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 7, SAYI 15, GÜZ 2021

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Tokat/TÜRKİYE
yasar.simsek@gop.edu.tr
ORCID

**MUSTAFA KUTLU'NUN CHEF
HİKÂYESİNDE YOZLAŞMA VE
DEĞER YİTİMİ**

THE CORRUPTION AND LOSS OF
VALUE IN MUSTAFA KUTLU'S
CHEF STORY

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 02.06.2021
Kabul Tarihi: 29.08.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.10.2021

Article Information: Research Article
Received Date: 02.06.2021
Accepted Date: 29.08.2021
Date Published: 30.10.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atf/Citation

Şimşek, Yusuf, "Mustafa Kutlu'nun Chef Hikâyesinde Yozlaşma ve Değer Yitimi", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 7, Sayı 15, Güz 2021, s. 282-302.

Şimşek, Yusuf, "The Corruption and Loss of Value in Mustafa Kutlu's Chef Story", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 7, Volume 15, Fall 2021, p. 282-302.

10.28981/hikmet.946823

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK

MUSTAFA KUTLU'NUN CHEF HİKÂYESİNDE YOZLAŞMA VE DEĞER YİTİMİ

THE CORRUPTION AND LOSS OF VALUE IN MUSTAFA KUTLU'S CHEF STORY

ÖZ

1970 sonrası Türk hikâyeciliğinde önemli bir yer edinen Mustafa Kutlu, arifane bakışı, samimi anlatım tarzı, geleneğe ve yerliliğe yaslanan sanat anlayışıyla kendine has bir üslup oluşturmuştur. Genellikle günlük hayatta karşılaşılabilecek olayları ve kişileri anlattığı hikâyelerinde, insanı aile, toplum, din, kültür ve medeniyet çevresinde ele almıştır. Aynı zamanda Türk toplumunun geçirdiği sosyal değişimi ve dönüşümü konu edindiği eserlerinde bunun bireyler üzerindeki olumsuz yansımalarına değinmiştir. Bu bağlamda bazı hikâyelerinde modernleşme, şehirleşme ve iç göçle birlikte artan yozlaşma ve değer yitiminin insanlar üzerindeki etkilerini anlatmıştır. Bu çalışmada yazarın Chef adlı uzun hikâyesi, kurguda öne çıkan kişilerden hareketle yozlaşma ve değerlerin yitirilmesi bağlamında incelenmiştir. Yazıda öncelikle yozlaşma kavramı ve değer yitimi üzerinde durulmuş, ardından Mustafa Kutlu hikâyelerinde bu kavram ve olguların görünümüne ve yansımalarına değinilmiştir. Daha sonra eser adı, hikâye kişilerinin adlandırılması, karakterlerin özellikleri, hayatları, düşünceleri ve hayalleri etrafında yozlaşma ve değer yitimi bağlamında değerlendirilmiştir. Kişilerin yaşadığı çözülme ve bunun toplumsal yansımalarına yer verilmiştir. Mustafa Kutlu, Chef'te kentleşme, gelenek, modernleşme gibi meseleler etrafında arzu ve hırslarının kurbanı olan kişileri anlatmış, bu kişilerin hayat öyküleri dolayımında yitirdikleri değerleri, kaybettikleri güzellikleri irdelemiştir. Dünyevi hevesler, para ve maddi arzular peşinde koşan aile fertlerinin yaşadığı savrulmuş çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Mustafa Kutlu, Chef hikâyesi, aile, yozlaşma, değer yitimi.

ABSTRACT

Mustafa Kutlu, who gained a significant place in Turkish storytelling after 1970, created a unique style with his view of the eve, sincere expression style, understanding of art based on tradition and indigenouness. Generally, he handled people around family, society, religion, culture and civilization in his stories about events and people that can be encountered in daily life. At the same time, he touches on the negative reflections of this on individuals in his works on the social change and transformation that Turkish society has undergone. In this context, in some of his stories, he explained the effects of degeneration and depreciation that increase with modernization, urbanization and internal migration on people. In this study, the author's long story Chef is examined in the context of corruption and loss of values, based on the prominent figures in fiction. In the article, first of all, the concept of the corruption and the loss of values is emphasized, and then the appearance and reflection of these concepts and phenomena in the stories of Mustafa Kutlu is mentioned. Later, the title of the work was evaluated in the context of degeneration and depreciation around the naming of the story persons, the characteristics of the characters, their lives, thoughts and dreams. The dissolution experienced by people and its social reflections are included. In Chef, Mustafa Kutlu talked about the victims of their desires and ambitions around issues such as urbanization, tradition and modernization, and examined the values and beauties that these people lost through their life stories. Worldly desires, money and material desires in pursuit of family members in a striking demonstration has been revealed.

Keywords: Mustafa Kutlu, Chef story, family, corruption, the loss of values.

Giriş

Günlük yaşamda olumsuz bir olgu olarak bilinen yozlaşma, bireyin içinde olduğu kültüre ve topluma özgü değerleri yitirerek kendine, çevresine ve kültürüne yabancılaşması olarak tanımlanabilir. Yozlaşma, *Türkçe Sözlük*'te “Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, bozulmak, soysuzlaşmak, doğasındaki iyi nitelikleri sonradan yitirmek, tereddi etmek” ve “manevî anlamda değer yargularını, özelliklerini ve niteliklerini yitirmek, bozulmak, dejenere olmak, özünden uzaklaşmak” (TDK, 2011: 2609) şeklinde tarif edilmektedir. Kavram, İngilizcede “corruption” sözcüğüyle karşılanmakta olup “ahlaki çöküntü” ve “toplumsal çürüme” anlamında kullanılmaktadır. Yozlaşma insan davranışları bağlamında değerlendirildiğinde kişilerin insani özden uzaklaşması, ahlaksal çöküntüye uğraması, olumsuz ve doğru olmayan tavırlar göstermesi şeklinde açıklanabilir. Korkmaz'ın (2016: 133) ifadesiyle “Yozlaşma insanın mesleki ve ahlaki bakımdan kendisine, değerlerine ve bütün İnsanlığa yabancılaşmasından kaynaklanan bir problemdir. İnsanın en duyarlı, en soylu yanlarını tahrip eden, körelten bu problem” toplumu ve toplumsal ilişkileri derinden sarsar. Bireysel, toplumsal ve evrensel boyutta yansımaları görülen yozlaşma özellikle maddi ve manevi değerlerin yitirilmesi şeklinde ortaya çıkar.

Fertten aileye, aileden topluma doğru bir çizgide ilerleyen yozlaşma süreci toplumsal kurumları da derinden sarsarak topyekûn bir çöküşe yol açar. Değişim ve çözülüş her ne kadar birey/insan odaklı olsa da bundan önce aile, ardından toplumun bütün fertleri etkilenir. Önce bireyde görülmeye başlayan ve aileyi de içine alan bir çerçevede yayılan yozlaşma, insan ilişkilerini zayıflatır. Ardından toplumsal kurumların bozulmasına yerleşmiş değerlerin değişmesine ve sosyal yaşamdaki birçok olumlu özelliğin yitirilmesine yol açar. Özellikle kültürü meydana getiren unsurların ve insanı ortak bir paydada buluşturan değerlerin yavaş yavaş önemini kaybetmesine neden olur. Bu bakımdan yozlaşmayı ahlaki, sosyal, siyasal, iktisadî, estetik, ilmî ve dinî değerlerin olumsuz anlamda değişikliğe uğraması şeklinde değerlendirmek mümkündür. Dolayısıyla temelde bir insan davranışı şeklinde ortaya çıkan yozlaşma zamanla toplumsal bir mesele hâline dönüşür. Bireyden topluma oradan kültüre ve medeniyete uzanan bozulmayı/çözülme içine alır. Bu yönüyle yozlaşma insanın zaman içinde yaşadığı topluma, toplumun değerlerine ve kültürel olgularına yabancılaşması olarak görülebilir.

Yozlaşmanın ve değerlerin çözülüşünün Türk edebiyatında ele alınışı, Tanzimat döneminde görülen yenileşme ve modernleşme faaliyetleriyle başlar. “Yenileşmenin, modernleşmenin en kolay ve en rahat zemin bulduğu alan edebiyat” (Okay, 2011: 91), Batılılaşma meselesini iyi yönleriyle ele aldığı gibi kötü ve olumsuz yönleriyle de konu edinir. Türk edebiyatında bireysel ve toplumsal yönden değişimin/yenileşmenin olumsuz taraflarına ilk eğilenler, *Felâhî Bey*'le *Rakım Efendi* romanıyla Ahmet Mithat Efendi, *Araba Sevdası* romanıyla Recaizade Mahmut Ekrem'dir. Her iki yazar da Doğu-Batı ayrımı/karşılaştırması ve alafangalaşma meselesi üzerinden iki kültürün çatışan yönlerini “yanlış Batılılaşma” etrafında irdelemiş özellikle bireysel ve kültürel yozlaşmayı değerlerin yitirilmesi bağlamında ele almıştır. Tanzimat edebiyatıyla birlikte başlayan eski-yeni, Doğu-Batı, alaturka-alafranga hayatlar/tarzlar arasında sıkışıp kalan insanın

macerası sonraki dönem roman ve hikâyelerinde de yozlaşma ve değerlerin yitirilmesi çevresinde ele alınmıştır.

Yaşadıkları çağın ve devrin getirdiği değişikliklerden hareketle II. Meşrutiyet ile Cumhuriyet dönemi yazarları da bu meseleleri hikâye ve romanlarında işlemeye devam ederler. II. Meşrutiyet dönemiyle başlayan ve Cumhuriyet dönemiyle farklılaşarak devam eden zihniyet değişimiyle birlikte yazarlar, hikâye ve romanlarında yozlaşma temi etrafında ailenin çözülüşünü, ahlaki çöküntüyü, fertlerin savruluşunu ele alırlar. Bu kapsamda 1920’lerden 1970’lere uzanan süreçte Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa, Abdülhak Şinasi Hisar, Mithat Cemal Kuntay, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yaşar Kemal gibi yazarlar, eserlerinde yozlaşmış bireyi/insanı, toplumsal kırılmaları, bozulan kurumları yitirilen değerleri ve kaybolan gelenekleri çeşitli şekillerde anlatırlar.

1970’lerden 2000’lere uzanan süreçte Türk edebiyatında toplumsal değişimlere bağlı olarak yozlaşma ve değerlerin yitirilişi özellikle köyden kente göç ve şehirleşmeyle birlikte ele alınmıştır. Bu yıllarda hikâyelerde köy ve kasabaların yerini büyük şehirler almış, kentler bireysel yozlaşmanın ve sosyal değişimin yansıtıcısı mekânlar olmuştur. Tosun’a (2018: 269) göre “*bunda büyükşehirlerin taşıdığı potansiyel etkili olmaktadır. Sosyal ve kültürel çatışma, nüfus yoğunluğu, karmaşa, yabancılaştırma gibi temel gerçekler, öykücüler için önemli insani durumlar olarak algılanmakta ve öyküleştirilmeye değer bulunmaktadır.*” Bu anlamda belirli bir din, gelenek ve hikmet anlayışı içinde anlatılarını kurgulayan Mustafa Kutlu da bazı hikâyelerinde kenti merkeze alarak Türkiye’nin geçirdiği toplumsal değişim çevresinde yozlaşan insanı, bozulan kurumları ve değişen değer yargılarını sorgulamıştır.

1. Mustafa Kutlu Hikâyesinde Yozlaşma ve Değer Yitimi Üzerine

Mustafa Kutlu’nun sanata ve sanatçıya bakışının her şeyden önce geleneksel nitelikler, ahlaki ve dinî anlamlar içerdiğini söylemek mümkündür. İslami dünya görüşü etrafında şekillenen hikâye anlayışı, tasavvufu da içine alan belirli bir güzellik, ahenk ve hikmet arayışı içinde gelişir. Asıl sanatkârın Allah olduğunu ve insanların ancak O’nun izni ve inayetiyle eserler ortaya koyabileceğini düşünen yazar, sanatçının ortaya koyduğu eserin aslında kendisine ait olmadığını onun aslında bir aracı konumunda olduğunu belirtir. Kutlu’daki sanata ve sanatkâra yönelik bu bakış açısı, İslam diniyle ve geleneklerle örtüşmekte bu da Kutlu’nun modern zamanlarda yaşayan bir sanatkâr olarak içinde bulunduğu toplumun dinine, kültürüne, geleneklerine ve değerlerine bağlı olduğunu göstermektedir (Koçak Işık, 2019: 58-59). Kutlu her ne kadar hikâyelerini sosyal olaylarla/durumlarla iç içe yazmış olsa da eserlerinde bu hususu belirli bir sezgi ve idrak süzgecinden geçirerek sanatsal bir yapıya dönüştürür. Ömer Lekesiz “*o, toplumsal durumlara, olaylara ilişkin sonuçları, gelinecek noktaları tarih, sosyoloji ve iktisat kitaplarından okuyarak değil sanatçı sezgisiyle bulmuş, bilmiş ve anlatmıştır*” (2017: 296) demek suretiyle yazarın bu yönünü vurgular. Bu bakımdan Kutlu hikâyelerinde, sosyal gerçekliğin ve hayata dair görünümünün insani bir duyarlılıkla ve sezgisel bir tavırla işlendiği söylenebilir.

Öte yandan Kutlu, döneminin varoluşçuluk, bunalım gibi öykü anlayışlarına itibar etmeden yerlilik düşüncesi etrafında eserlerini kaleme almıştır. Necip Tosun’un ifadesiyle “Şark hikâyeciliği” tavrında olan yazar, öyküdeki arayışını hikmet ve ahenk olarak belirlemiş, “*Hikmeti tema, ahengi de biçim anlamında kullanmıştır. Böylece gelenekle bir bağ kurup hem muhteva hem de biçim olarak gelenekle bugün arasında yaşanan kırılmanın önüne geçmek istemiştir*” (2018: 383). Ali Şükrü Çoruk ise Kutlu’nun hikâyelerinde değerlere bakışını ve yaklaşımını iyilik ve güzellik olguları üzerinden açıklar. Yazarın eserlerinde kötülüğü, kötü şeyleri yansıtmaktan kaçındığını belirtir: “*Her eserinde ‘iyiliği’ ve ‘güzelliği’ yücelten yazar, kahramanlarını sever... Onun hikâyelerinde iyilerin karşısında yer alan ve ilk bakışta ‘kötü’ gibi görünen kahramanlar aslında ‘kötü’ değil ‘hatalı dırlar*” (2012: 277). Bu bakımdan Kutlu iyilik, güzellik, merhamet peşinde bir öykü dünyası yaratırken hakikati en duru, en yalın, en sade hâliyle eserlerinde görünür kılmaya çalıştığı söylenebilir (Tosun, 2021: 253).

Bunun yanında yazar, hikâyelerinde insanı değer ve değersizlikleri bağlamında ele alırken onun yozlaşan yönünü toplumsal değişmelerle birlikte ortaya koyar. Bu değişim içinde bireyin savruluşunu yozlaşma ve yitirilen değerler bağlamında sorgular. Kutlu, bir söyleşisinde yazarlık serüveninde takip ettiği, üzerinde durduğu en önemli temanın Türkiye’deki “toplumsal değişim” olduğunu, eserlerinde bu sürecin 1950’lerden 2000’li yıllara kadar anlattığını belirtir. Bunu yaparken asıl odak noktasının insanın yaşadığı maceralar ile içinde kopan fırtınalar olduğunu dile getirir (Dirin, 1999, 105). Bu bakımdan onun hikâyelerinin temel sorunsalı, yazarın kendisini de meşgul ettiğini söylediği “*Türkiye’de yaşanan toplumsal değişim, şehirleşme olgusu ve göç*” (Dirin, 1999, 106) etrafında dönmektedir. Ayrıca yazar, “Hız ve Haz” başlıklı yazısında sosyal değişimi hız ve haz dolayımında değerlendirir ve bu değişimin insanı yalnızca sürüklediğini “*Bizler, şehir ahalisi habire hayatımıza hız katmaya çabalıyoruz. Ne kadar hız, o kadar haz. Her gün, her şey hızla değişiyor. Değişime ayak uydurmaya çabalıyoruz. Geç kalmaktan korktuğumuz için alabildiğine gergin yaşıyoruz*” (Kutlu, e-makale: 2) cümleleriyle ima eder.

Güçlü bir gözlem gücüne sahip olan Kutlu, 1960 sonrası Türkiye’inde iç göç, kentleşme ve modernleşme süreciyle birlikte köyden şehirlere göç eden veya kentlerde yaşayan insanların farklı nedenlerden kaynaklanan sorunlarını ele alır. Bu doğrultuda Türk toplumunun yaşadığı dönüşümü ve zihniyet değişimini temele alarak bireyin yaşadığı kırılmayı, zihninde ve iç dünyasında beliren karmaşayı anlatır. Özellikle bireyin modernleşme, kentleşme arzusu ve maddi hırsları etrafında kaybettiği güzellikleri ve yitirdiği değerleri sorgular. Alaattin Karaca da Kutlu hikâyelerinde “*modernizmin, kapitalizmin çarkına kendini kaptırmuş, mal, mülk ve makam hırsına düşmüş kişiler[in] huzursuzluklarıyla öne çık[tığını]*” vurgulayarak “*öykülerinin aşağı yukarı tümünde, modernizmin yol açtığı kültürel, toplumsal değişimin Anadolu’daki olumsuz yansımalarını ele alarak, bu toplumsal/kültürel olgunun doğayı, ahlakı, ticari anlayışı, dinî inanışları, aile hayatını tahrip edişine âdeta ağıt yak[tığını]*” (2008, 66) belirtir. Bu bağlamda yazarın köy-kent, gelenek-modern, eski-yeni, maneviyat-maddiyat gibi karşıtlıklar etrafında bireyde ve toplumda görülen çözülmeyi/yozlaşmayı işlediği söylenebilir.

Diğer yandan yazar, bu süreç içinde bunalıma giren, kafası karışan, çevresine yabancılaşan bireylerin huzursuzluğunu modernleşmenin ve kentleşmenin yarattığı olumsuzluklar etrafında anlatır. Koçak Işık’ın (2019: 11) belirlemesiyle onun hikâyelerinde “*Bireyleri çıkmaza sokan başat unsurların kültürel çatışma, kültürel yozlaşma, para kazanma hırsı, dinî kimliğin ifade edilemeyişi ve dinî hayatın modern toplumda yaşanamayışının getirdiği bunalımlar[dır]*” ve “*Modernleşme sürecindeki Türk toplumundaki yozlaşmaya dikkat çeken Kutlu’nun, bu durumu modern bireylerde ortaya çıkan çeşitli psikolojik bunalımlar ışığında eleştirdiği görülmüştür.*” Bu anlamda yazar, önce *Yokuşa Akan Sular* (1979), *Yoksulluk İçimizde* (1981), *Bu Böyledir* (1987) ve *Sır* (1990) eserlerinde daha sonra *Uzun Hikâye* (2000), *Beyhude Ömrüm* (2001), *Tufandan Önce* (2003), *Chef* (2005) son yıllarda da *Nur* (2014), *Sevincini Bulmak* (2018) gibi eserlerinde iç göçün, kentleşmenin ve modernizmin neden olduğu olumsuzluklar etrafında yitirilen, değişen değer yargılarını sorgular. Kimi yönlerden yozlaşmış, paranın ve tüketim kültürünün esiri olmuş insanı merkeze alarak toplumun yozlaşan çehresini anlatır. Arzu ettiği şeylere ulaşamadığı ve hayallerini gerçekleştirmediği için psikolojisi bozulan, bunalıma giren ve bocalayan kişilerin açmazlarını ele alır. Yazıda “*neredeyse bütün hikâyeleri toplumsal bir eleştiri niteliğinde*” (Kahraman, 2019: 97) olan Kutlu’nun eleştirisini bir ailenin üç ferdi üzerinden getirdiği *Chef* (2005) hikâyesi, yozlaşma ve değerlerin yitirilmesi çevresinde incelenmiştir.

2. Chef Hikâyesine Genel Bir Bakış

2005’te yayımlanan *Chef*, Mustafa Kutlu’nun uzun hikâye formatında kaleme aldığı eserlerinden birisidir. *[B]ir savruluşun hikâyesi* (Ayvazoğlu, 2005) olarak değerlendirilen eserde konforlu yaşama arzusu, para hırsı ve kentleşme çevresinde aile fertlerinin birbirinden kopuşu yozlaşma ve yitip giden değerler anlatılmıştır. Tosun’un belirlemesiyle *Chef*’te “*80 sonrasının gözde eğilimleri olan feminizm, bireyselleşme, yalnızlık, özgürlük tutkusu, kolay yoldan köşeyi dönme arzusu, yükselme ve kariyer edinme hırsı öyküde gündeme getirilerek bu eğilimlerin insanı nasıl açmazlara sürüklediği*” (2018: 386) ele alınır. Hikâyede yozlaşma ve değer yitimi, üç kişiden oluşan çekirdek ailedeki çözülmeye üzerinden anlatılır. Bu anlamda *Chef*, 1980 sonrasında Türk toplumunda aile kurumundaki sarsılmayı, değer yargılarındaki tahribatı ve ahlaki çöküntüyü yansıtan bir eser olarak değerlendirilebilir. Hikâyede çekirdek bir ailede üç farklı kişinin dünyasından şehir hayatının, konforlu ve özgür yaşama isteğinin bir sorgulaması yapılır. Toplumsal değişimleri içine alan bir dikkatle baba Hüseyin Hüsnü Şen, anne Arzu ile oğulları Özgür’ün arzuladıkları hayat ile yaşadıkları hayatın çelişmesi ve bunun bireyleri nasıl bir çıkmaza sürüklediği anlatılır. Aynı zamanda aile üyelerinin iletişimsizliği, uyumsuzluğu, birbirlerine yabancılaşmaları ve kaçış arzuları bağlamında yozlaşma ve yitirilen değerlere değinilir. Yıldırım’ın (2007: 168) da ifade ettiği gibi yazarın “*Chef’te anlatmak istediği tam anlamıyla varoluşsal güvenlik alanı kendisine bırakılan bireyin, modern dünya sistemi içerisinde, başkaları gibi olamadığı gibi, kendisi gibi [de] olamadığı gerçeğidir.*” Bu anlamda hikâye kişileri, başka hayatlara özenip maddi heveslerinin, kişisel zevklerinin kurbanı olurlar. Hayallerinin ve arzularının peşinden giderek yozlaşma içine girerler. Kimi zaman bir arada kalmışlık

ve pişmanlık yaşasalar da taşıdıkları iyi nitelikleri ve benimsedikleri olumlu değerleri bir bir yitirirler.

2. 1. Yozlaşmanın Bir Görünümü Olarak “Chef” Adlandırması ve Hikâye Kişilerinin Adlarının Anlam Değeri

Mustafa Kutlu, hikâyelerini kaleme alırken eserlerinin ve kişilerinin adlandırmalarına ayrı bir özen gösterir. Bu doğrultuda anlattığı hususları örnekleyen, sembolize eden, sezdirenen ve yansıtan kullanımlara başvurur. Adlandırmalarında anlatacağı meseleyi kapsayan, içeriği yansıtan, karakterlerin niteliklerini gösteren imgesel yönü ve çağrışım değeri olan sözcükler kullanır. Bu yönüyle bakıldığında *Chef* hikâyesinin adı/adlandırılması eserin temel meselesi ve tematik boyutuyla uyumludur. Yazar, Fransızca bir sözcük olan “Chef” adlandırmasıyla hikâyenin bütünlüğünü ve anlam değerini yansıtarak anlatacağı yozlaşma, yabancılaşma ve değer yitimi meselelerine atıfta bulunur. İçerikte bireysel ve toplumsal düzeyde görülen yozlaşmayı, dilsel yöne taşıyarak anlatmak istediğı meseleyi okur nezdinde daha etkili kılar. Özellikle Türkiye’nin 1980’li yıllarında başlayan dış dünyaya açılma süreci ve sonrasında teknolojik gelişmelere bağlı olarak televizyon, bilgisayar gibi araçların kullanımının artması, medya ve internet gibi iletişim kanallarının insan hayatına girmesi, yabancı dildeki kelimelere olan özentiyi ve düşkünlüğü artırmıştır. Bu durum zamanla günlük hayatı ve toplumsal yaşamı fazlasıyla etkilemiştir. Şehir hayatında yabancı sözcük kullanımı ve Batı dillerine olan özentisi kimi zaman bir ayrıcalık, üstünlük, gelişmişlik olarak bile görülmüştür. Modern hayatın ve kentleşmenin ayırıcılığına/tadına sanki bu kullanımlarla varılacağı düşünülmüştür. Bu açıdan “Chef” adlandırması, yazarın bilinçli bir tercihi olarak düşünülebilir.

Diğer taraftan bu adlandırmanın hikâye kişinin mesleği ve bankadaki konumu düşünülerek yapıldığı da bir gerçektir. Zira Hüsnü Şen, bir bankada şef olarak çalışmakta ve müdür olmayı hayal etmektedir. Ancak yüksek tahsili ve yabancı dili olmadığından buna erişemeyeceğini bilmektedir. Bu nedenle zaman zaman sahip olduğu şeflik pozisyonunu yüceltmektedir: “*Ama ben bir şefim. Lider, önder, başbuğ. Bir şefin sıradan şeylerle tatmin olması mümkün müdür? Hele içinde, ruhunda şeflik dal budak salmış ise*” (Kutlu, 2009: 40). Ayrıca bu ismi tercih ederek yazarın kültürel ve dilsel yozlaşmaya bir göndermede bulunduğu düşünülebilir. Çünkü eserde sanki hikâyenin adından başlayarak bozulma ve yozlaşma bağlamında bir kurgu oluşturulacağı hissi uyanmaktadır. Ancak adı dışında hikâyenin içeriğinde “chef” sözcüğünün bir kez bile kullanılmaması oldukça ilginçtir. Bu bakımdan okurun da dikkatini çeken bu adlandırmayı hikâye kişisi özelinde bir tür özentinin, eserin genelinde de yozlaşma ve değer yitiminin belirtisi olarak değerlendirmek mümkündür.

Öte yandan *Chef*’te öne çıkan hikâye kişilerine verilen adların da bir anlam değeri olduğu görülmektedir. Karakterlere verilen bu isimler aynı zamanda üç bölüm halinde tertip edilen eserin bölümlerini oluşturmaktadır: Hüseyin Hüsnü Şen, Arzu ve Özgür. Kişilerin adlarının sözlükteki karşılıklarına bakıldığında kahramanların hikâyedeki karakter özelliklerini pek çok yönden yansıttığı söylenebilir. Ayrıca bu karşılıklar, hikâye kişilerinin iç dünyasını yansıtmakta hayata bakışlarında, kararlarında öne çıkmaktadır. Bir anlamda yazar “*ad ile kahramanın oluşturucu öğesi olan sözcüklerden sessel, anlamsal ve simgesel bir kavram yarat[makta]*”

(Eziler) Kıran ve Kıran, 2011: 192) ve kişilerin yapıp etmelerinde adlarının anlam ve çağrışım değerinden yararlanmaktadır. Söz gelimi kasabada doğup büyüyen ve daha sonra şehre yerleşen Hüsnü Şen’in hayata bakışında iyilik ve güzellik ön plandadır. Bütün olumsuzluklar karşısından neşeli görünmeye çalışır. Neşelenmek için neredeyse her akşam arkadaşlarıyla bara içmeye gider. Şehirde yaşayan ve çalışan bir anne olan Arzu ise aile fertlerinin istekleri arasında kendi isteklerinin farkına sonradan varır. Emekli olduktan sonra ev sahibi olma emeliyle arkadaşına uyup arzularının esiri olur ve evini terk eder. Ailenin tek çocuğu Özgür’e gelince o da toplumda paraya verilen önemi daha ilkökul çağında fark eder ve küçük yaşlarda bir şeyler satmaya başlar. Daha sonra kısa yoldan para kazanmanın, zengin olmanın hayalini kurar. Kimsenin himayesine girmemek için ticarete atılır. Kendi özgür iradesiyle bir iş kurup kimseye muhtaç olmadan yaşamının yollarını arar. Ne var ki sonunda aile üyelerinin hepsi hayal ve isteklerinin kurbanı olup bir kırılma ve çözüme yaşarlar.

Özetle hikâye kişilerinin maddiyata dayalı arzularının, hırslarının kurbanı olmaları ve sonrasında ailenin dağılması onlara verilen bu adların nedensiz olmadığını göstermektedir. Hem hikâyeye hem de kişilere verilen adların, yozlaşma ve değerlerin yitirilmesi bağlamında eserin anlamsal yönünü güçlendirmek ve arka planda okura verilmek istenen iletiyi sezdirmek için yapıldığı bir gerçektir. Ayrıca bu adlandırmalar hikâyede çağrışım ve gösterge işlevi görmektedir. Gerek eserle ilgili adlandırma gerekse kişilere verilen isimler, bir nedene bağlı olarak sembolik değerleri çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu bakımdan adlandırmaların eserin içeriğiyle, meselesiyle, iletişiyle örtüştüğü kişilerin karakter özelliklerini ve psikolojik durumlarını yansıttığı söylenebilir.

2. 2. Müdür Olma Hayali ve Otomobil Alma Hevesi İçinde Bir Birey: Hüsnü Şen ve Onun Yozlaşmış Çevresi

Chef’te ilk bölümde bir bankada şef olarak çalışmakta olan Hüseyin Hüsnü Şen’in hayatı, kahraman bakış açısıyla anlatılır. İyiliksever, neşeli, merhametli bir tip olarak çizilen Hüsnü Şen, bir bankada uzun zamandan beri şef olarak çalışmasına rağmen bir türlü müdür olamamıştır. “Yaşım elliyi geçti, müdür koltuğuna kurulmadan emekli olacağım; bu acı bana yeter...” (Kutlu, 2009: 12) diyerek bu durumdan hayıflanmakta ve buna birilerinin engel olduğunu düşünmektedir. Hüsnü Şen’in müdür olma isteğinin yanında diğer önemli bir arzusu da otomobil sahibi olmaktır. Bu merakı ve hevesinden dolayı her gece içip içip bir oto galerinin vitrininin önüne giderek son model arabaları seyrederek. Hikâyede Hüsnü’nün konuşmaları, yapıp etmeleri bu iki maddi arzusunun çevresinde döner. Çalıştığı bankaya müdür olmak ve galeride görüp beğendiği arabayı almak. Otomobillere merakı karakterin ağzından şöyle aktarılır:

“Bir kötü niyet, yani hırsızlık, soygun ve benzeri bir kötü niyetimin olmadığını; sadece otomobillere baktığımı, bunların gayet lüks otolar olduğunu, insanın bakmaya doyamadığı... Ve benim onlara âşık olduğumu. Bu aşk ile her gece kafayı bulup, sevdiği kızın evinin önünde sabahlayan mecnunlar gibi, bir türbe etrafında aşk ile dönen dervişler gibi...” (Kutlu, 2009: 12).

Hüsnü Şen'in otomobil merakı değişen değer yargılarını, insanın maddiyata ve gösterişe önem verdiğini ve insanların kendilerini bu tür şeylerle avuttuğuna işaret etmektedir. Hikâyenin başında Hüsnü Şen'in avukat ve gazeteci arkadaşlarıyla hemen her gün bir barda bir araya geldiklerinden, içip sohbet ettiklerinden bahsedilmektedir. Bu sohbetlerden anlaşıldığı kadarıyla Hüsnü Şen'in bir kafa karışıklığı yaşadığı ve “öteki” ve “biz” şeklinde bir sorgulamaya giriştiği görülür:

“Yahu bu ‘öteki’ lafı nereden çıktı, nasıl yaygınlaştı, bilemiyorum. Bizde böyle bir ayırım var mı? Ben ve öteki diye. Yok, ama yabancılara öykünüyoruz işte. Belki de ben yanılıyorum. Öyle ya insanımız birbirine hayli yabancı olmuştur da haberimiz yoktur. Oysa düne kadar ‘biz bize benzeriz’ derdik. (...) Ben yine aynı noktadayım. Cemaat hâlinde yaşadığımızı sanıyorum. Cemaatten ayrılmak o kadar kolay değildir yani. (...) Gerçi cemaat yapıları çatladı, mahalle yıkıldı, büyük aile küçüldü, ancak bütün bunlar ile bizde ‘özgür birey’in oluştuğunu söyleyebilir miyiz? Bir yabancılaşmadan bahsetmek mümkün müdür? (...) Ne o olduk ne bu. Ara yerde sıkışıp kaldık. İşte bütün mesele. Bu bizim medyacının kederi de bu sıkışmış kalmış olmaktan neşet ediyor. Tıpkı benim gibi. Bir şaşkınlık hali” (Kutlu, 2009: 15-17).

Hikâyede geçen “öteki” kavramını ve kişilerin arada kalmışlığını insanın özüne ve kültürüne yabancılaşması bağlamında değerlendirmek mümkündür. Zira hikâye kişisi bu kavram üzerine kendi kendine düşüncelerini serdederken böyle bir sözün/söylemin şimdiye kadar toplumda var olmadığını ve dilimize bu tabirin yabancılara özenmek suretiyle girdiğini belirtir. Bu da çağın insanının arada kalmışlık yaşadığını ve kimlik bunalımına girdiğini göstermektedir. Hüsnü Şen'in bu türden zihinsel karmaşası anlatı boyunca devam eder. Bunun yanında karakter, artık toplumda “Biz bize benzeriz” söyleminin ortadan kalktığını ve bütünlüğün kaybolduğunu dile getirir. Bu husus sosyal hayattaki dayanışmanın, birlik ve beraberliğin yok olduğunu göstermektedir. “Öteki” sözcüğü de bir bakıma toplumdaki kırılmayı ve yabancılaşmayı işaret eder. Toplum fertleri -daha sonra hikâyede aile fertlerinde de görülecektir- birbirine yabancılaşır, deyim yerindeyse herkes kendi türküsünü söyleme başlar. “Öteki”yle başlayan ayrışım ve kaybolan bütünlük sosyal yapıyı derinden sarsacak bir ailenin çözülüşünü de içine alacaktır. Bu durum ülkedeki sosyal değişimlerin dolayısıyla toplumdaki zihniyet değişiminin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Hikâyede üç arkadaşın bir araya getirilmesi yazarın bilinçli bir seçimi olarak görülebilir. Zira Hüsnü Şen kapitalizmin kalbi ve yaşam alanı bankayı, avukat adalet sistemini, gazeteci de medya dünyasını temsil eder. Bu üç arkadaşın konuşmaları ve tartışmaları da toplumun bu üç önemli gücü etrafında döner. Yazar bir bakıma üç kişi arasında yapılan tartışmalarla bireysel yozlaşmayı, toplumsal değişimi ve kaybolan değerleri hatırlatır. Bankacılık sistemi, kapitalizm, medya gücü, tüketim, eğlence hız, haz ve moda gibi kent hayatının ve modern dünyanın vazgeçilmez yaşamsal olgularını göstermeye çalışır. Bunların insan hayatına olumsuz yansımalarına değinerek insan hayatını ne ölçüde etkilediğine işaret eder. Söz gelimi hikâyede bireysel yozlaşmanın odağında olan ve hukuk sistemini temsil eden avukat, Hüsnü Şen'in gözünden *“İpini satmış, dünya yansa umurunda olmayan, aslında içinde para veya kadın geçmeyen konuları hiç, ama hiç ciddiye almayan; buna*

mukabil her meselede güya söyleyecek sözü varmış gibi yırtık dondan fırlayan bir fırlama” (Kutlu, 2009: 8) cümleleriyle takdim edilir. Avukatın para ve kadın düşkünlüğü, her meselede söyleyecek bir sözü olması bireysel ve toplumsal olduğu kadar mesleki yozlaşmanın bir tezahürü olarak da okunabilir.

Yine hikâyede mesleki ve toplumsal yozlaşmayla ilgili hususlara Hüsnü Şen'in gazeteci arkadaşından hareketle değinilmektedir. Hüsnü Şen, gazeteci arkadaşının kimi kimsesi olmadığından, mesleğiyle ilgili yükseköğrenime devam edemediğinden ve özellikle İngilizce bilmediğinden kolejli gazetecilerin gölgesinde kaldığını aktarır. Bu nedenle medya patronlarının onu tercih etmediğini belirtir. Hüsnü Şen, gazeteci arkadaşının bu duruma üzüldüğünü görünce medya dünyasının değişen ve bozulan yönüyle ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunur:

“Yahu bunlar İngilizce bilse ne olacak Türkçe bilmiyorlar, Türkçe... Asıl mesele burada. Köşe yazıları Türkçe hatalarından geçilmiyor. Yukarıdakiler varsın olsun diyorlarmış. Zaten ağır yazılar -nasıl bir ağırlıksa- basından elini eteğini çekmiş. Meydan hoş ve boş 'hafif' yazılara kalmış. Yemek, gezi, meditasyon, magazin, moda. Genç profesyonelleri hedef alan ve tüketim sektörünü fiştekleyen yazılar. Haber görünümünde olup lüks harcamaları kışkırtan şeyler. Açılışlar, kokteyller, özel hayatlar, ilişkiler, dedikodu. Her iki cümlede bir 'keyif' geçecek, ardından 'çok haz aldım' denecek. Marka tutkusu köpürtülecek. İş dünyasının seçkinleri ile senli-benli olunacak. Böylece ekonominin gizli sırlarına kavuşulacak. Bu nedir yahu, bu düpedüz Holding reklamına girer. Girsin be! Zaten o gazeteci de o Holding'in adamı değil mi? O Holding sanat faaliyetlerine koltuk çıkmıyor mu? Bu faaliyetlere bu yazarlar davet edilmiyor mu? Davetler bütün ihtişamı ile dile getirilecek, damak zevki, göz zevki arasında şirketin, bankanın adı geçecek, siyasiler bir bir zikredilecek. Köşe yazarları böylece 'seçkinleşecek'. Onlar 'seçkin' olunca biz karabudunda kalıyoruz işte” (Kutlu, 2009: 18).

Diğer yandan Hüsnü Şen, evlendiği zamanları düşündükçe çağının değişen değerlerini, gelenek ve uygulamalarını özellikle paranın bir öncelik hâline gelmesini eleştirir. *“Güven duygusu, güvende olma hali insanoğlunun en doğal eğilimi. Bu güveni sağlayan tabiatıyla paradır. Paran varsa düşünme, elbet bir kolaylık bulunur. Asıl zor olan parayı bulmaktır”* (Kutlu, 2009: 18) diyerek paranın bugün için vazgeçilmez bir meta olduğunu aktarır. Evlendiği yıllarda toplumda görülen âdetleri, şimdiki zamanın gelenekleriyle, uygulamalarıyla karşılaştırır. Eski-yeni ayrımı ve değişen âdetler, tutumlar üzerinden toplumda yerleşmeye başlayan eğlence ve tüketim kültürüne değinir. İnsanların sürekli bir koşuşturma içinde hayattan daima keyif ve zevk alma isteğinde olmalarından şikâyet eder:

“Etrafıma bakıyordum. Herkes bir şeylerin peşindeydi. Bir şeyleri yaşıyor, tüketiyordu. Geziyor, eğleniyor, gülüyor, seyahat ediyor; yeni ilişkilere, yeni çevrelere alışıyordu, yeni olanın tadına bakıyordu. 'Yeni' kelimesinin bir büyüüsü vardı. 'Yenilik'in dayanılmaz bir cazibesi vardı. Çünkü 'yeni' bugün 'eskimiş' oluyordu. Hız ve haz modern hayatı egemenliği altına almıştı. Yolun sonu 'eğlence'ye çıkıyordu. Keşif, başarı, kazanç her şey, her şey bir 'eğlence' vasıtası olmuştu. İnsanlar ne yapıyorlarsa, ister bir filim çeksinler, ister bir kongreye katılsınlar, ister bir seyahatten dönsünler, ister bir eyleme

bulaşsınlar netice itibarı ile 'çok keyf aldık, çok eğlenceliydi' diye onu tarif ediyordu” (Kutlu, 2009: 38-39).

Hüsnü Şen daha sonra “yurt” kavramı üzerine düşünür. İnsanların oradan oraya sürüklendiği global dünyada yurdun hâlâ tutunulacak bir dal olarak var olup olmadığını sorgular. Ona önceden atfedilen anlamın/değerin artık kalmadığına dikkati çeker. Bu sorularla bir nevi kendi yabancılaşmasını itiraf ederek toplumsal değişimi ve yozlaşmayı ortaya koyar. Ayrıca “sürüklenmek” fiilinden hareketle kendi akıbetiyle ilgili ipucu verir:

“Lakin şu global dünyada yurt acaba tutunulacak bir dal olarak hâlâ var mı? İnsanlar ordan oraya sürüklenip dururken. Sürüklenmek... Bu iyi işte. 'Rüzgâr bizi sürükleyecek'. Kimin misraydı bu? Biz, modernlikten nasibini almış olanlar, Tanrı tanımazlar, hâşa ben onlardan değilim ama işte biz, dünyayı kasıp kavuran fırtınanın önünde kuru yaprak gibi sürüklenip duruyoruz. Kaplumbağa misâli evini sırtında taşıyarak göçebeliğe soyunduk. Eşya ile toprak ile tabiat ile bağımızı kopardık. Bir 'kopma' nun olduğu âşikâr. 'Yeni' yi isteyen 'eski' den kopuyor. Eskimiş olanı atıyoruz ama yeniyi bulamıyoruz. Yeni bize veriliyor, en azından işaret ediliyor. 'Eski' gitti, 'yeni' benim değil. O zaman neredeyim ben? Boşlukta. Boşluğun sıkıntısında” (Kutlu, 2009: 57).

Görünüşte ve zihinsel olarak geleneklerine bağlı biri olsa da Hüsnü Şen arzuları, düşünceleri ve yaşamıyla arayış, bunalım ve karmaşa içindeki modern bireyin kimi yönlerini yansıtmaktadır. Hüsnü Şen'in bu tarz düşünceleri, onun her ne kadar kendisi modernizm sarmalında ve yozlaşmanın içinde bir birey olsa da bazı yönlerden modernleşmeyi eleştirdiğini göstermektedir. O da modern bireye özgü bir şekilde içine düştüğü çıkmazın farkında olmakla birlikte buna karşı çıkacak gücü ve özgüveni kendinde bulamaz. Bu anlamda hikâyeye kişinin kafa karışıklığını “Modernliğin yeni imajları, kaçınılmaz olarak, geleneksel toplumun sembolleri, değer yarguları ve inançları ile çatışmaktadır. Söz konusu geleneksel yapıya çıkar bağı ile bağlı kimseler için bu durum ciddi bir tehdit oluşturmaktadır” (Berger vd., 1985: 155) belirlemesi ışığında değerlendirmek mümkündür.

Hikâyede değişen ekonomik şartlara bağlı olarak sosyal dönüşüm yozlaşma bağlamında sunulur. Hüsnü Şen'in gözlemediği kimi durumlar bireysel yozlaşmanın topluma nasıl yansıdığını gösterir. İnsanlar emek vermeden, herhangi bir zahmete girmeden hile ve yalanlarla para kazanmanın, köşeyi dönmenin yollarını bulur. Para için doğayı, kıyıları, doğal güzellikleri tahrip etmekten çekinmez. Devletin verdiği teşviki, desteği, para ve mevki kazanmak için dilediğince kullanır. Bu husus hikâyede Hüsnü Şen'in gözünden şöyle anlatılır:

“Elifi görse mertek sanacak adamlar Ağrı'nın köylerinden bal toplayıp Arabistan'a ihraç ediyor. Enflasyon kudurdu, dolar almış başını gidiyor, sabit geliri olanların hali harap. Memlekette ihracat seferberliği var, yaridan çoğu hayali ama olsun. Dağ başlarının dil bilmez köylüleri Mercedesle dolaşiyor. Kıyılar yağmalanıyor, teşvikler havalarda uçuyor. Kaçakçılık diz boyu. Herkes şirket kuruyor, herkes banka açıyor. Açıkçası tozdan dumandan etrafi görmek mümkün değil” (Kutlu, 2009: 65).

Bu belirlemeler artık şehirlerde kapital sistemin, para ve güç hırsının bütün bireyleri etkisi altına aldığını, toplumun bütün değerlerinin bu yozlaşma içinde unutulduğunu göstermektedir.

Hikâyenin ilerleyen sayfalarında Hüsnü Şen, müdavimi olduğu barda İris adında bir kadın ile tanışır. Bu kadın, aynı zamanda avukat arkadaşının tanıdığı çıkar. Avukatın “*Herkesin tanıdığı, bin kocadan arta kalmış bakire*” (Kutlu, 2009: 83-84) diye tanıttığı İris, gazete, dergi, reklam, sinema işleriyle meşgul olmuş en büyük tutkusu sinema olan kolejli ve kültürlü bir kadındır. Hüsnü Şen, entelektüel ve kültürlü yönünü beğendiği İris’le samimiyeti ilerletir. Kendisi gibi “ne yapmalı sorusunun peşinde” olan bu kadınla daha sonra sık sık bir araya gelir. İris, Hüsnü Şen’i en büyük arzusuna eriştirecek bir teklifte bulunur ve bir reklam filminde banka müdürü olarak oynamasını sağlar. Yazarın hikâyede İris karakteriyle Hüsnü Şen’i karşılaştırması sebepsiz değildir. Mustafa Kutlu, Hüsnü Şen özelinde Türk toplumunda son yıllarda artış gösteren insanların medya ve televizyon aracılığıyla üne kavuşma, zengin olma arzularını eleştirir. Bunun insanı yozlaştıran ve değerlerine yabancılaştıran yönüne vurgu yapar. İris’in ayarladığı banka müdürü rolü, Hüsnü Şen’in zihnini günlerce meşgul eder. Olmadık hayallerle bir haz evreni içinde yaşamasına neden olur. Bu bağlamda çekimler sırasında kahramanın zihninden geçenler onun bir anda bir şöhret budalasına dönüşebileceğini gösterir:

“Ulan yırttık galiba. Şu film bir patlasın. Şanımız dört bir yanı tutsun. Sonunda bakmışsın ki star olmuşuz. Yıldızın parladığı anlar vardır insan hayatında. Kader çizgisinin kırıldığı noktalar. Belki de böyle bir ânı yaşıyorum. Belki de bundan böyle Hüseyin Hüsnü Şen’i unutacağız. Hiç yaşamamış gibi olacak. Yerini Reha Bey’e terk edip sahneden ayrılacak. Çayı içtim, rahatladım. Oh be. Gelsin şöhret, gelsin para. Para deyince galerideki arabayı hatırlıyorum. Burnumun direği sızlıyor. O arabaya atlayıp bu stüdyodan ötekine. (...) Beni rahat bırakın. Ben bir yıldızım artık” (Kutlu, 2009: 98).

Reklam filminde rol alması ve filmin çekim süreci Hüsnü Şen’e geçici de olsa büyük bir zevk ve mutluluk verir. Ancak reklam filminin çekimleri, Hüsnü Şen role yatkın olmadığı için tamamlanamaz. Yönetmen olay çıkaran İris’le birlikte onu setten kovar. Elinde sadece film çekimi için kendisine verilen pahalı kostümü yani takım elbise kalır. Eve döndüğünde kendinde olmayan Hüsnü Şen, oğlunun bir kavgaya karıştığı için karakolda olduğu haberini alır. Karakola gidip oğlunu eve getirdikten sonra ailede her zamanki tartışmalardan biri yaşanır. Bu tartışma öncekilerden farklı olarak aile üyeleri arasındaki derin kopuşu açığa çıkarır. Bu husus Hüsnü Şen’in ağzından “*Her zamanki tartışmalarımızdan biriydi. Yağmur çiselemeye başladı. Sustuk. Ailenin üç ferdi. Üçü de kendi dünyasına daldı. Böyle böyle kopuyorduk birbirimizden. Üç insan üç ayrı istikamete doğru yürümeye başlamıştı. Benim önüme İris çıktı. Ötekileri bilmiyorum*” (Kutlu, 2009: 109) sözleriyle verilir. Bu sözler ailedeki çözülme yansıttığı gibi aile bireylerinin para, gösteriş, üne kavuşma gibi modern yaşamın ve kent hayatının cazibeli unsurlarının etkisinde kalacağını sezdirmektedir. Aile bireylerinin bu durumunu Russel Jacoby’nin “*Toplumsal değişmeler aileden kırılarak geçer ve böylece bireyin oluşumunu etkiler*” (1996: 66) görüşü çevresinde anlamlandırmak mümkündür.

Hüsnü Şen'in aile içindeki konumunu da yine Jacoby'nin (1996: 66) “*Görece bağımsız bir şekilde aileyi geçindiren kişi ve iktidar olarak babanın ekonomik öneminin zayıflaması ailenin dönüşümündeki en önemli olayların başında gelir. Baba bağımsız otorite ve bireysellik kalıntılarını yitir*” belirlemesi ışığında değerlendirmek mümkündür. Zira *Chef*'te ailenin babasının hem kendi heveslerinin peşine düşüp aile fertlerini ihmal etmesi hem de maddi olanaklarının yetersizliği, otoritesinin sarsılmasına neden olmuş, bu durum aile üyelerinin kendilerine bir yol çizmelerine zemin hazırlamış ve böylelikle aile dağılma sürecine girmiştir.

İris'le görüşmeyi sürdüren Hüsnü Şen, reklam filminden umduğunu bulamayan bu kadından okuduğu “Aşk Soygunu” başlıklı gazete haberinden sonra bir teklif daha alır. Hüsnü Şen'den haberde yakalanan bankacı kız gibi kitabına uydurarak bankadan para çalmasını ister. Böylece arzuladığı şeyleri elde edebileceğini söyler. Bu tekliften sonrasında ikili arasında geçen diyalogda İris'in söyledikleri kapitalizmin, maddi arzuların ve modern yaşamın dayatmaları içinde yozlaşmış ve değerlerini kaybetmiş bireyin hayata bakışını gösterir:

- *Düpedüz hırsızlık bu, dolandırıcılık.*

Anlamsız bakıyor, kendi dünyasından çıkamıyor:

- *Ha!..*

- *Hırsızlık bu, hırsızlık.*

Silkiniyor, tezini savunuyor.

- *Doğrudur. Kapitalizmin doğasında var bu. Kimin kime gücü yetiyorsa.*

- *Teori yapma bana.*

- *Yoo!.. Ben gerçeklerden bahsediyorum. Dünyayı sömürüyorlar. Bu sömürünün filozofları, diplomatları, politikacıları, şirketleri, patronları, yazarları, televizyonları, artistleri, bayılarak seyrettiğimiz filimleri müziği, modası var. Tabii merkezde bankalar var.*

- *Ben kendi küçük dünyamdan bahsediyorum. O zavallı ihtiyar müşterilerden (Kutlu, 2009: 115).*

Hüsnü Şen, bu teklif karşısında içine bir kurt düşmüş olarak bardan çıkar. Yağmur altında yürürken bu işin olur olmazını kafasında tartıp bir boşluk hissi içinde düşünür:

“*Nereye gidiyorsun Hüsnü?*

Hadi otomobili aldın, ya sonra?

‘Alıp başını gitmek’ diyorlar. Dünyada gidilecek bir yer var mı, kaldı mı? Her yer ve herkes birbirine benziyor. Hep aynı şey, hep aynı şey. Çözüm: Ya unutmak, ya kaybolmak.

Boşluk.

Boşluk kavramının içini doldurmaya çabalayarak yürüyorum. Yağmur yağmış ve dinmiş. Serin hava iyi geliyor. İçimdeki kurdu öldürmeliyim. Yoksa çok kötü şeyler olacak” (Kutlu, 2009: 116).

Hikâyede Hüsnü Şen’le ilgili bölüm kahramanın yol boyu İris’in içine düşürdüğü kurt ile hesaplaşmasıyla belirsizlik ve boşluk hissi içinde son bulur. Hüsnü âdeta bu teklif karşında bir arada kalmışlık yaşar. Bu teklif onun geçmişiyile, gelenekleriyle ve değerleriyle yüzleşmesine, hesaplaşmasına vesile olur. O, şayet bu teklifi kabul ederse ve arzularının peşinde giderse felakete sürükleneceğinin, kötü şeyler olacağını bilincindedir. Karakterin bu kafa karışıklığı yazarın bakış açısıyla ve insana yaklaşımıyla birlikte düşünülmelidir. Zira “*Kutlu insanın da şehrin de kendi özüne bağlı kalmasından yanadır. Öncelikli olan değerlerin korunmasıdır. [Ancak] kapital sistemin çarkları içinde kalan her şey asli vazifesinden uzaklaşır*” (Kahraman, 2019: 101). Bu bakımdan Hüsnü Şen özelindeki bireysel yozlaşmayı ve değer yitimini sosyal değişim, insan ilişkileri ve çevresel faktörler üzerinden değerlendirmek mümkündür.

2. 3. Yalnızlıklar Sarmalında ve Bir Hevesin Peşinde Yuvasını Terk Eden Anne: Arzu

Chef’te heveslerinin kurbanı olan ve kimi yönlerden değerlerini yitiren bir diğer hikâyeye kişisi de ailenin annesi Arzu’dur. Hikâyenin ikinci bölümünde Arzu’nun öyküsü ve başından geçenler önceki bölümde olduğu gibi bölüme adı verilen karakterin bakış açısıyla aktarılmıştır. Arzu karakteri evliliğinde zamanla geçim ve kanaat duygusunu kaybetmiş, ismiyle müsemma bir şekilde arzularının peşinden gitmiştir. Bilhassa emekli olduktan sonra aldığı ikramiyenin üzerine biraz daha para koyup ev sahibi olma ve konforlu bir yaşam sürdürme isteği genç kadının üst kat komşusu Gülşen’e uyarak ailesini terk etmesine neden olur. Bu da onun maddiyata ailesinden, çocuğundan daha çok önem verdiğini gösterir. Kendisi her ne kadar hayatı para kazanmak, gezmek, eğlenmek ve zevk almak olarak gören Gülşen ablası gibi olmadığını/olmayacağını söylese de onun Bodrum’da lokanta işletme teklifini bir anda kabul etmesi düşündürücüdür.

Hikâyede Arzu ile ilgili bölümde öncelikle genç kadının ailesine bakışı ve yuvaya yüklediği anlam sanki ileride olacakların habercisi gibi sunulur. “*Bizim ev de bir yuva. Lâkin karı ayrı, koca ayrı, çocuk ayrı telden çalıyor. Nasıl bir yuvaysa?*” (Kutlu, 2009: 123) sözleriyle aile hayatını sorgulayan Arzu, aile içindeki iletişimsizliği ve huzursuzluğu dile getirir. O, kocası ve oğlu eve geç geldiği için gününün büyük bir kısmını yemek yaparak ve tek başına yaşayan üst kat komşusu Gülşen ablasıyla oturarak geçirmektedir. Emekli olduktan sonra bu ikili daha sık bir araya gelmeye başlar. Arzu, Gülşen’le her bir araya gelmesinde kendisini, ailesini ve aile ilişkilerini sorgular. Yaşadığı hayatın eksik kalan, oturmayan yönlerini fark eder. Bir ailesi olmasına rağmen tek başına yaşayan Gülşen’den daha yalnız olduğunu düşünür:

“Çoğu akşam kurduğum sofraya yalnız oturuyorum. Radyoda o sıra nedense ‘Fırak açmadadır sinede yâre’ veya ‘Beklerim her gün bu sahillerde’ gibi şarkılar çıkıyor. Hüsnü kim bilir nerelerde zıkkımlanıyor; oğlan telefon edip ‘Beni bekleme anne, arkadaşlarla beraberiz’ deyip kapatıyor. Gün ağır ağır

perdelerini indiriyor. Sofraya kaskatı bir yalnızlık çörekleniyor. Küçük, yetim bir kız gibi içimi çekiyorum. (...) Benim kocam var, oğlum var ama yalnızım” (Kutlu, 2009: 124-125).

Arzu'nun peşinden sürüklenip gittiği Gülşen ise insana ve topluma dair herhangi bir meseleyle ilgilenmeyen, değerlerini yitirmiş kentli, yozlaşmış bireyin temsili olarak hikâyede konumlandırılmıştır. İşletme bölümünü bitirmiş, çeşitli şirketlerde çalışmış, yöneticilik yapmış, kariyer sahibi bir kadındır. Birkaç yürüme evlilik yapmış, sonrasında özgürlüğe kucak açmıştır. Sevgili, birlikte yaşama derken ilişkilerinden sıkılmış ve en sonunda yalnızlığı seçmiştir. Arzu'nun gözünden de *“O öyle eve kapanıp kaderine küsenlerden değil. Birkaç koca eskitmiş. Çeker kapıyı gider. Mekândan mekâna akar, kafayı bulur, çakırkeyf eve döner, vurur kafayı yatar. Kahkahanın bini bir paraya. Gam gitmiş, kasavet kalmamış. (...) paralı, tahsilli, yol görmüş, yaşı geçmiş ama güzelliği yerinde”* (Kutlu, 2009: 125) diyerek tanıtılır. Yazarın, Arzu'nun karşısında Gülşen'i çıkarması rastlantı değildir. Bütün değerlerini kaybetmiş, hayat amacı para kazanmak ve hayattan kâm almak olan Gülşen, Arzu'nun da aklını çeler ve yuvasından geçici de olsa ayrılmasına sebep olur.

Arzu'nun evini, yuvasını terk etmesi eserde en çarpıcı kısımlardan biridir. Bu durumu kocasına, oğluna daha önce hiç açmayan genç kadın, onlara eve bıraktığı bir mektupla veda eder. Arzu eşi Hüsnü'ye hitaben yazdığı mektupta, gitme nedenleriyle birlikte aile içindeki huzursuzluğunu ve birbirlerinden ne denli kopuk olduklarını dile getirir: *“Birlikteyiz, nikâhlıyız, lâkin yıllardır birbirimizden kopuk yaşadığımızı kabul et. Sen kendi hayatını yaşıyorsun, oğlan zaten neredeyse eve uğramıyor. Ben burada dört duvar arasında eriyip gidiyorum. Şu işe gireyim dedim. Hayatıma senin tabirin ile bir 'anlam' katayım. Bilmem ki yanlış mıdır?”* (Kutlu, 2009: 136-137). Arzu'nun bu sözleri aile içindeki çözülme, fertlerinin iletişimsizliğini ve birbirine nasıl yabancılaştıklarını gösterir. Arzu, mektubun devamında bu ayrılığın hiç olmamasını temenni eder ve elinden geleni yaptığını ima eder. Bu terk edişin bir gereklilik olduğunu nedenleriyle izaha çalışır:

“Keşke böyle bir ayrılık olmasaydı. Samimi olarak söylüyorum keşke olmasaydı. Ama çok iyi biliyorsun ki birlikte tuttuğumuz bardak elimizden kaydı ve kırıldı. Parçaları bir araya getirip yapıştırmak mümkün değil. Yeni bir bardak almak lâzım. Ama sen ne bardağı, ne kırılmayı, ne yapıştırmayı, ne de yeniden başlamayı düşünmedin, umursamadın. Kim bilir kaç senedir bir koca hayaleti ile birlikte yaşıyorum. Zararsız bir hayalet ama aynı zamanda yararsız. Yine de hiçbir zaman boşanmayı falan düşünmedim. Bu benim hayatım deyip mutfağıma sığındım. Şimdi bir kapı açıldı bana. Bu kapıdan çıkıp gidiyorum. Ama inşallah döneceğim” (Kutlu, 2009: 137-138).

Arzu'nun yazdıklarından kocasının heveslerine kapılarak eşini ihmal ettiği anlaşılır. Hüsnü Şen başlığında da değinildiği üzere kocası kendi arzuları ve hayalleri peşinde koşarken eşini, ailesini ihmal etmiş, ailedeki iletişimsizlik hâli zamanla onları birbirine yabancılaştırmış ve bir kopuşa neden olmuştur. Kocasının bu mektuptan sonra sessiz kalışı da hatalarını kabul ettiğinin bir göstergesi olarak okunabilir. Yolculuk esnasında Gülşen'in *“Hafta sonu tatiline gitmiyoruz kızım. Hayatımızı değiştiriyoruz. Başka bir hayata; daha özgür, daha neşeli, daha tatlı bir*

hayata başlıyoruz” (Kutlu, 2009: 130-131) şeklindeki sözleri -Arzu için bu gidiş, bir gereklilik gibi olsa da- özellikle bir annenin ailesini, çocuğunu bırakıp “daha özgür ve neşeli yeni bir hayatı” düşlemesi bir yozlaşma belirtisi olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca Arzu’nun yerleştiği bu kıyı sahil kasabasında daha önce hiç yapmadığı, yapmak istemeyeceği şeyleri yapması da bir çözülüş belirtisi olarak görülebilir. Bu bağlamda Mehmet Güneş’in “Modernleşme ile birlikte Türk toplumunda en ağır darbeyi alan kurumlardan biri[nin] de aile” olduğu ve “Kent hayatındaki ağır hayat şartları[nın] eşler arası ilişkileri ve çocuk-ebeveyn ilişkisini zedelediği” aynı zamanda Büyük kentlerdeki aile içi ilişkilerin bozulması çoğunlukla ekonomik nedenli olmakla birlikte kültür çatışması ve değişime uyumun da [bunda] rolü” (Güneş, 2016, 158) olduğu yönündeki belirlemelerini Şen ailesinin fertleri üzerinden somutlamak mümkündür.

Yine hikâyede kendilerine Bodrum’da lokantayı ayarlayan Refik Bey’in bir sabah sahilde Arzu’yla konuşurken söyledikleri kaybolan değerleri ve yozlaşan toplum yapısını gözler önüne sermektedir. Refik Bey özellikle sahte dünya imajıyla ve “yalan” sarmalı içinde ülkenin, toplumun ve bireyin geçirdiği/yaşadığı yozlaşma ve değer yitimini şöyle dile getirir: “Sahte bir dünyada yaşıyoruz Arzu. Her şey sahte. İlişkiler, aşklar, alış-veriş. İnsanlar her türlü yalana kanmak üzere yetiştiriliyor. Dünyada bir sistem var, sürekli yalan üretiyor ve bu yalanları satıyor. Kâh gönül rızası ile kâh metazori. Bu dünyada artık her yer turistik ve hepimiz birer turistiz” (Kutlu, 2009: 171). Arzu’nun Refik Bey’in söyledikleri karşısında içine bir hüznün çöker. Karşısındaki denizin, ağaçların ve yaptığı yemeklerin her birinin bir anlamı olduğu düşüncesiyle bütün bunları kabullenmek istemediğini belirtir.

Gülşen’in yaz sezonunun bitimine doğru Philip adında bir ressamla tanışması ve sonrasında onunla yurt dışına gitmesiyle lokanta işleri tamamıyla Arzu’ya kalır. Refik Bey, işleri tek başına yürütmeye çalışan Arzu’nun sürekli yanında olmaya özen gösterir. Arzu bu ilgi karşısında bir şeyler sezinler ama belli etmez. Refik Bey bir sabah duygularını Arzu’ya açarak evlilik teklifinde bulunur. Arzu evli olduğunu hatırlatsa da Refik Bey, eğer bu teklifi kabul ederse her şeyin hallolabileceğini söyler. Arzu ise ertesi gün kararını bildireceğini söyleyerek onun yanından ayrılır. Patika bir yola girerek yürümeye ve “ne yapmalı” sorusu içinde bu teklifle ilgili nasıl karar vereceğiyle ilgili düşünmeye başlar: “Ne yapmalı? Bu çok temel bir soru. Refik Bey’e evet deyip kuştüyü bir yatağa mı gömüleyim; hayır deyip yuvama mı döneyim? Hangi yuva, ne yuvası ya! Yuva mı kaldı? Ne yapmalı? Soru zor, seçenek az. Düşünelim bakalım” (Kutlu, 2009: 179). Bu sorgulamalar içinde Arzu’nu öyküsü de tıpkı Hüsnü Şen bölümünde olduğu gibi bir belirsizlik içinde son bulur. Burada her şeyden önce sorunlu bir evlilik sürdürüyor olsa da evli bir kadının (insanın) başka bir evlilik teklifi karşısında tereddüte düşmesi, karşındaki kişiden düşünmek için süre istemesi bireysel yozlaşmaya bir örnek oluşturur. Aynı şekilde bekâr bir adamın (insanın) evli bir kadına evlenme isteğini açması da yozlaşma ve çözülüşün somut bir göstergesidir. Bireylerin bu tarz düşünce ve arzuları, toplumdaki çürümenin, zihniyet değişimin, değer yitiminin ne boyutta olduğunu ortaya koymaktadır.

2. 4. Özgürlüğün ve Paranın Peşinde Bir Hayat: Özgür

Chef’te, Şen ailesinin tek çocuğu olan Özgür de tıpkı anne ve babası gibi değerlerini yitiren ve kimi yönlerden yozlaşmış kişiliğiyle el alınır. Henüz

ilkokuldayken İlyas adındaki arkadaşı vasıtasıyla alışveriş işine sarar ve su satmaya başlar. Özgür, kendisinde öteden beri girişimcilik ruhu olduğunu düşünür. Okumak yerine dükkân açmayı, ticaret yapmayı ve bir an önce iş hayatına atılmayı ister. Bu fikirlerini “*Başka çocuklar doktor olacağım, mühendis olacağım diye düşünürken, biz bir dükkân hayali kuruyoruz. Büfe mi açsak, pastane mi?*” (Kutlu, 2009: 184) sözleriyle dile getirir. Bu durumun neden kaynaklandığını ise çocukluk yıllarında toplumda en çok değer verilen şey olan para üzerinden açıklar:

“Şimdi geriye dönüp bu neden böyle oldu diye fikir yürütüyor, tahliller yapıyorum. Bir kere -söyledim ya damarlarımda izah edemediğim bir ihtiras dolaşıyordu. Bunu bir yana koyalım, bilimsel değil çünkü. İkincisi herhalde şudur: Toplumda para lafi almış başını gitmişti. Dolar taşımak serbest olmuştu. Evde, işte, sokakta herkes paradan bahsediyordu. Parası olanlar paradan para kazanıyordu. Öteki mevzuların devri kapanmıştı. Büyüklerimiz konuşuyor biz dinliyorduk. Şu adam daha düne kadar çulsuzun biri iken ne bileyim deri işine girmiş; Rusya'ya, Polonya'ya ihracat yapmış, senesine varmadan altına bir BMW çekmiş. Öteki tekstil işine atılmış, banka kredisi ile atelye açmış. Beriki memuriyeti terk edip emlakçılığa başlamış. Yer yerinden oynamıştı sanki. Arazisini, sürüsünü, evini satan bir iş çevirmeye soyunmuştu. Ama kanuna uygun, ama kanun dışı. Başbakan: ‘Ülkeye döviz girsin de nasıl girerse girsin’ demişti. Zenginleri seven bir başbakanımız vardı. Belki diyorum bu atmosfer beni tetiklemiştir” (Kutlu, 2009: 186).

Özgür’ün bu bakışı toplumdaki olumsuz yöndeki değişimi ve insanların para hırsı yüzünden değerlerini nasıl hiçe saydığını gösterir. Para kazanmak için âdeta bütün yollar mübah görülür. Aile içindeki huzursuzluğu, anne ve babasının arzuları da dikkate alındığında Özgür’ün bu hevesi sebepsiz değildir. O hem ailesindeki hem de toplumdaki bu algıdan etkilenir. Hayatta çok para kazanıp zengin olmaktan başka hedefi olmayan bir insana dönüşür. Kafasında sürekli para yapmanın/kazanmanın hırsıyla yaşar. Bir iş kurup kısa yoldan köşeyi dönmenin hayallerini kurar. Özgür bir bakıma kapitalizmin içinde doğmuş bir neslin temsilcisidir. Hayatını para kazanma üzerine kurmuş, bu hırsı onu birçok sıkıntıya soksa da yaşadığı hayat, arzuları onu yolundan döndüremez. Özellikle babasının “*Sen daha çok gençsin, önünde uzun yıllar var. Madem ticarete meraklısın mektebini bitir, diplomanı al, o zaman ister devlette, ister özel sektörde çalış. Ya da kendi işini kur. Bak bütün arkadaşların üniversiteye girdi*” (Kutlu, 2009: 65) gibi okuması ve eğitimine devam etmesi yönündeki uyarılarını dikkate almaz. Paranın, gücün karşısında diplomanın bir işe yaramadığını savunur: “*Diploma diploma diye tutturmuyşsunuz. Ne işe yarıyor sanki. Ortalık diplomalı işsizden geçilmiyor. Hem ben memur olacak, emir altında çalışacak biri değilim, büyük düşünmek lazım baba büyük; vizyon sahibi olmak lazım*” (Kutlu, 2009: 65) diyerek kendi yolunu çizmenin yollarını arar. Özgür karakterinin eğitim konusundaki düşünceleri, o yıllarda toplumda para kazanmanın eğitimden, kendini geliştirmeden daha çok önemsendiğini göstermektedir. Bugün de durum 30-40 yıl önceki anlayıştan farklı değildir. Gençler okumaktan ziyade gösterişin, eğlenmenin, hayattan zevk almanın peşindedir. Özgür karakterinin bireysel yozlaşması pek çok bakımdan bugünün gençleri üzerinden

örneklendirilebilir. O, okuyup bir diploma ile başkasının gözetimi altında çalışmak yerine bir an önce kendi işini kurup özgürce bir hayat yaşamayı arzular.

Özgür, lise son sınıfta ani bir karar değişikliğiyle üniversite okumayı kafasına koyar. Bu kararı, ticarete girecekse daha donanımlı, bilinçli girmek için yani emellerine ulaşmak adına alır. Birkaç kez girdiği sınavlarda başarısız olunca askerliğini tecil ettirmek için Açık öğretime devam eder. Son girişinde Kütahya'daki üniversitenin İşletme bölümünü kazanır. Kütahya'ya giderek kaydını yaptırır. Ancak birkaç gün kaldıktan sonra şehrin kendisine göre bir yer olmadığını anlar:

“Baktım, baktım. Aa. Tuhaf şey, içime bir sıkıntı çöktü. Nedir, nedir diye içimi yokluyorum. Buldum. Ya, insanlar burda bütün gün oturuyor. Yarenlik iyi, güürültü yok, trafik yok. Yok, ama iş de yok. Bekle ki müşteri gelsin. Ben burda duramam arkadaş, okul beni kesmez, iş yapmadan olmaz. Hay Allah. N’olacak şimdi. Biraz esnafla konuştum, toptancıları dolaştım, herkesin ağzında aynı laf. ‘Çok şükür işte, geçinip gidiyoruz.’ Olmaz. On dakkada bütün çarşığı dolaşıyorum. Sonra. Sonra otur bir çınar gölgesine, gelsin çaylar, lafın belini kır. Bekle ki akşam olsun. Olmaz. En iyisi gideyim ben. Nasılsa kaydı yaptırdık, askerlik falan sıkıştırmaz. Seneye bir daha gireriz sınava. İstanbul’dan ötesi boş” (Kutlu, 2009: 192-193).

Özgür, üniversite eğitimini iş, ticaret ve para hevesi yüzünden yarım bırakır. Onun bu tavrı kuşağı gençlerinin eğitimden, okumaktan ziyade parayı, konforlu yaşamayı arzuladığı bunun için bir an önce hayata atılmanın, hızlı yaşamanın, her şeye bir an önce ulaşmanın yollarını aradıklarını gösterir. Yazarın Özgür’de öne çıkardığı “hız” ve “haz” çevresindeki yaşam pratiği, 1980 sonrasındaki ülkedeki bireysel yozlaşmayı, toplumsal değişimi ve kaybolan değerleri ortaya koymaktadır.

Özgür İstanbul’a döndükten sonra ticaret, alım-satım işlerine devam eder. Bir ara o günlerde revaçta olduğu için elektronik eşya/malzeme ticaretine merak salar. Kendisine bu işleri bilen bir ortak bulur. Bu vesileyle ilk defa yurt dışına çıkar. Uzakdoğu ülkelerini gezer. Bu işten biraz para kazansa da son işlerinde ortağı onu kandırır ve payını vermek istemez. Bunun üzerine tek başına bir dükkân tutup yazıhane açar. Yanına işleri takip etmesi için bir çocuk alır. Özgür yazıhane açtıktan sonra ihracat işi için para bulmanın yollarını arar. Kimseye güvenmediğinden tekrar biriyle ortak olmak istemediğini, babasının da kendisine yardım etmediğini dile getirir: *“Yalnız para yeterli değil, kimseyle ortak olmak istemiyorum, kimseden borç almak istemiyorum. Öyle bir devirdeyiz ki, baba oğluna güvenmiyor. Laf aramızda güvense kendi babam güvenir. Ha dese bankadan kredi alır verir. Ama yapmıyor işte. Başı önünde hayalet gibi dolanıp duruyor. İskele babası, n’olacak”* (Kutlu, 2009: 207). Özgür’ün bu söyledikleri şehir hayatındaki çözülmeyi, toplumda güven ortamının kalmadığını, insanların birbirine artık kuşkuyla yaklaştığını gösterir. Özgür’ün babasıyla ilgili düşünceleri de aile fertleri arasındaki derin uçurumu yansıttığı gibi çağın gençlerinin kişisel hevesleri, emelleri için bütün değerleri hiçe saydıklarını ortaya koyar. Narlı’ya (2014: 105) göre de *Chef’te “aile kurumunun uğradığı dejenerasyon ve bunun getirdiği iletişimsizlik söz konusudur. Ailedeki hiyerarşinin bozulduğu görülür. Ne babanın ne annenin ne de evladın sağlıklı roller edindiği bu yapı aslında modern bir yaşam biçimini gösterir. Yazar modernleşmeyle birlikte gelişen bireyselleşmeyi eleştirmektedir.”*

Özgür daha sonra annesinin desteğiyle bavul ticaret işine girer. Ancak, o günlerde gümrükte yapılan hayali ihracat operasyondan dolayı parasını ödemediği mallar eline ulaşmaz. Bütün parasını bu işe yatırdığı için dükkânın kirasını ödeyemez hâle gelir ve batar. Önce yanındaki çocuğu işten çıkarır, ardından da yazıhaneyi birine devreder. Bir tür itirafla kendi durumunu ve bu işlerin ortamını, yolunu yordamını “*Ee, oğlum Özgür ‘köşe dönme’yi ne sandın sen? Evet, Banker Yalçın da on yedi yaşında başlamış bu işlere ama sonu malum. Bu işlere bulaşan adamın arkası güçlü olacak; siyasilerden, bürokratlardan, yeraltından, yer üstünden adamları olacak. İpten adam alan adamlar*” (Kutlu, 2009: 210) cümleleriyle özetler. Özgür parasız bir şekilde ortada kalınca Kütahya dönüşünde otobüste tanıştığı ve İstanbul’da pek çok kez görüştüğü üniversite öğrencisi Seda ona destek olur. Ailesi varlıklı biri olan Seda, para kazanma hırsı yüzünden Özgür’ü eleştirirse de onu sevdiği için yardım eder. Bu süre zarfında Özgür, Kanada’da iş kuran çocukluk arkadaşı İlyas’tan bir mektup alır. Arkadaşı mektupta onu Kanada’ya davet eder. Eğer gelirse işlerini büyüteceğini ve birlikte çok para kazanacaklarını vaat eder. Özgür, mektup elinde günlerce dolaşır, ne yapacağına bir türlü karar veremez. Bir tarafta Seda’yla evlenip babasının kereste işine girmeyi, diğer tarafta İlyas’ın teklifini kabul edip yurt dışına gitmeyi düşünür: “*Elimde mektup bir zaman dolaştım. On defa, yüz defa okudum. Ne yapmalı? Seda bir yandan beni ailesi ile tanıştırmak için ısrar ediyor. Ne yapmalı? Seda’nın ailesine girip kereste işine mi koyulmalı; yoksa ver elini Kanada mı demeli?*” (Kutlu, 2009: 213-214). Hikâyenin sonunda o da tıpkı anne ve babası gibi “ne yapmalı” sorusu içinde kendini bulur. Kısacası kapitalizmin kişiliğini olumsuz yönde etkilediği Özgür, bir “karakter aşınması” yaşar ve Sennett’in (2012: 169) ifadesiyle “*zamanın ve mekânın kurbanı*” olur.

Sonuç

Mustafa Kutlu, hikâyelerinde yerliliği, geleneği ve değerleri önemseyen bir yazar olarak bilinir. Bireyden topluma yönelen hikâyelerinde samimi anlatımı, yargılayıcı olmayan tavrıyla dikkati çeker. Kutlu, çekirdek bir ailenin savruluşunu konu edindiği *Chef* adlı uzun hikâyesinde aile bireyleri üzerinden yozlaşma ve değer yitimi üzerinde durmuştur. Baba Hüsnü Şen, anne Arzu ve çocukları Özgür bu yozlaşmayı yaşayan odak kişilerdir. Şehir hayatı içindeki bireyin birer temsili olan bu kahramanlar bunalım, karmaşa, kafa karışıklığı, yabancılaşma, iletişimsizlik, kaçış gibi kavramlar ve durumlar üzerinden ele alınmıştır. Aile fertleri arasındaki kopukluk ve uyumsuzluk her birini farklı bir maceranın içine sürüklemiştir. Hüsnü Şen otomobil, Arzu ev sahibi olmanın, Özgür ise bir an önce çok para kazanıp köşeyi dönmenin hevesiyle hayallerinin peşinden gitmiştir. Ancak hepsi bu yolculukta derin bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Aile fertleri aslında yetiştikleri ve buldukları çevre itibarıyla geleneklerine, inançlarına ve değerlerine bağlı tiplerdir. Para hırsı, eksiklik duygusu onları bir çıkmaza sürüklemiştir.

Hikâye kişileri ihtirasları ve maddi hırsları yüzünden kendilik bilinçlerini yitirerek bir çözüme yaşarlar. En sonunda “Ne yapmalı?” sorusuyla baş başa kalırlar. Eserin tematik boyutu da içerikte birçok defa tekrarlanan “Ne yapmalı?” sorusu etrafında oluşturulur. Aile fertlerinin yolculuğu ve akıbeti de bu sorunun çevresinde bir belirsizliğe dönüşür. Hikâyede aile fertlerinin karşılımları çıkan insanlar da yozlaşmış ve değerlerini kaybetmiş bireyler olarak dikkati çekerler.

Hüsni Şen’in avukat arkadaşı ile reklamcı İris, Arzu’nun Bodrum’da birlikte lokanta açtığı Gülşen ile lokantanın eski sahibi Refik Bey, Özgür’ün iş yaptığı sahtekâr tipler toplum fertlerinin nasıl bir çözüme yaşadığını gözler önüne serer. Hikâyede yer alan kişilerin çoğu ait oldukları, yetiştikleri kültürün aile yapısına, gelenek ve değerlerine aykırı hareket ederler. Bir nevi özlere yabancılaşarak kimlik karmaşası yaşarlar. Bütün olarak değerlendirildiğine hikâye kişileri, ülkenin geçirdiği “sosyal değişim” çevresinde modernleşme, kapitalizm, popüler kültür etkisi altında arzu, haz, hırs, heves, maddiyat, özgürlük ve para ekseninde bireysel bir yozlaşma içine girerler. Kültüre, topluma ve insana özgü ahlak, sevgi, adalet, arkadaşlık, güzellik, iyilik, kanaatkârlık gibi olumlu değerleri bir bir kaybederler.

Sonuç olarak kentleşme, modernleşme ve bunların uzantısı kapitalizmin birey ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin irdelendiği *Chef*’te, toplumsal değişim içinde bireylerin yaşadığı çözüme, yabancılaşma ve değer yitimi anlatılmıştır. Kentli bireyin birer temsilcisi olan hikâye kişileri, konforlu bir yaşam uğruna maddenin, gösterişin ve paranın esiri olmuşlardır. Hız, haz ve maddiyat hırsıyla kuşatılmış dünyaları onları yanlışa düşürmüştür. Arzuladıkları, hayal ettikleri şeylere ulaşamayınca da bu isteklerinin altında ezilmişlerdir. Hikâyede hayat öyküleri, belirsiz/ucu açık sonla bitirilen aile bireyleri “ne yapmalı” sorusu etrafında müphem bir boşluğa doğru sürüklenmişlerdir.

Kaynakça

- Ayvazoğlu, Beşir. (2005), “Bir Savruluşun Hikâyesi Chef”, *Halka ve Olaylara Tercüman*, 27 Eylül.
- Berger Peter L, Berger Brigitte, Kellner Hansfried. (1985), *Modernleşme ve Bilinç*, (Çev.) Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Çoruk, Ali Şükrü. (2012), “Mustafa Kutlu Üzerine Bazı Dikkatler”, *Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyum Bildiriler Kitabı*, Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, İstanbul, s. 273-277.
- Dirin, İlyas. (1999), “Söyleşi: Mustafa Kutlu ile Öykücülüğü Üzerine”, *Hece*, S 33-34, s. 106-123.
- (Eziler) Kıran Ayşe- Kıran, Zeynel. (2011), *Yazınsal Okuma Süreçleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Güneş, Mehmet. (2016), “1970’lerde Türk Toplumundaki Sosyal Değişimin Yokuşa Akan Sular Hikâyesindeki Akisleri”, *Bilig*, S 78, s. 151-171.
- Jacoby, Russel. (1996), *Belleğini Yitiren Toplum: Adler’den Laing’e Konformist Psikolojinin Eleştirisi*, (Çev.) Hakan Atalay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, Mehmet. (2019), “Kutlu’da Modernizm Eleştirisi”, *Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu-Mustafa Kutlu Hikâyeciliği Çalıştayı-*, Sakarya Kitaplığı, Sakarya, s. 97-109.
- Karaca, Alaattin. (2008), “Kapıları Açmak Dolayısıyla Mustafa Kutlu’ya Menekşeli Bir Mektup”, *Türk Edebiyatı*, S 412, s. 66-71.

- Koçak Işık, Ayşe. (2013), *Mustafa Kutlu Hikâyelerinde Kentli İnsan Olmak*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, Ramazan. (2016), *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*, Kesit Yayınları, Ankara.
- Kutlu, Mustafa. (e-makale), “Hız ve Haz”, *Yeni Şafak*, 16 Şubat. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafakutlu/hiz-ve-haz-47137> (Erişim Tarihi: 12.04.2021).
- Kutlu, Mustafa. (2009), *Chef*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Lekesiz, Ömer. (2017), “Mustafa Kutlu'nun Hikâye Poetikası”, *Öykü Menzilleri I*, Şule Yayınları, İstanbul, s. 293-302.
- Narlı, Salman. (2014), *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Değişen Değer Yargıları*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Okay, Orhan. (2011), “Modernleşme ve Edebiyat”, *Edebiyat ve Edebî Üzerine*, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 89-100.
- Sennett, Richard. (2012), *Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri*, (Çev.) Barış Yıldırım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- TDK (Türk Dil Kurumu) Komisyon. (2019), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tosun, Necip. (2018), “Öyküde Merkez-Taşra Görünümleri”, *Modern Öykü Kuramı*, Hece Yayınları, Ankara, s. 259-269.
- Tosun, Necip. (2018), “Mustafa Kutlu: Bir Memleket Hikâyecisi”, *Öykümüzün Kırk Kapısı*, Dedalus Kitap, İstanbul, s. 38 -394.
- Tosun, Necip. (2021), *Türk Öykücülüğünde Mustafa Kutlu*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Ercan. (2007), *Mustafa Kutlu Hikâyeciliği -Varoluş Yabancılaşma Hakikat*, Ebabil Yayınları, Ankara.